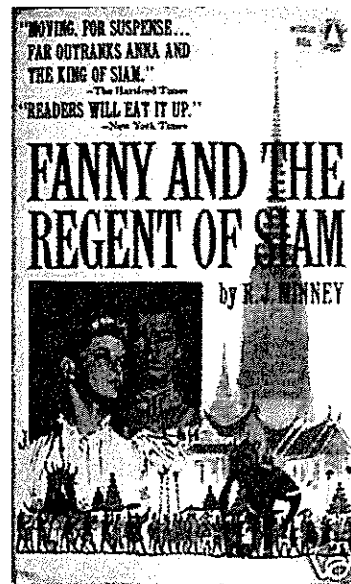

“...คุณค่าของนวนิยายเรื่องนี้
ไม่ได้อยู่ที่การสะท้อนข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด
แต่อยู่ที่การเปิดเผยวิธีคิดแบบเจ้าอาณานิคม
ต่อดินแดนอื่นที่เจ้าอาณานิคมล่องล้าเข้าไปปะทะสังสรรค์...”

ABSTRACT

Siam in Farang's Imagination A Perspective through *Tua Chung Tai Poh Dai Mea Farang* by R.J.Minney

Bayan Imsamran

Tua Chung Tai Poh Dai Mea Farang (Fanny and the Regent of Siam) written by R.J.Minney, is the novel about Siam by employing the concept of colonialism. The merit of this novel does not count on Siam historical and political content but on Siam in western perspective in colonial era.

สยามในจินตนาการของฝรั่ง มองผ่าน ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง¹ ของ อาร์.เจ.มินนี่²

บาหยัน อิ่มสำราญ

1. บทนำ

หลังจากมาร์กาเรต แลนด์อน (Margaret Landon) เขียน *Anna and the King of Siam* ซึ่งเป็นนวนิยายเกี่ยวกับราชสำนักฝ่ายในในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอาศัยเค้าเรื่องจากหนังสือสองเล่มของแอนนา เลียวโนเวนส์ ชื่อ *The English Governess at the Siamese Court* (ค.ศ.1870) และ *The Romance of Harem* (ค.ศ.1872) และเมื่อนำมาสร้างเป็นละครเวทีและภาพยนตร์ก็ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักทั่วโลก จากนั้น อาร์.เจ.มินนี่ (R.J. Minney) นักเขียนชาวอังกฤษก็ได้ประพันธ์นวนิยาย *Fanny and the Regent of Siam* เมื่อ พ.ศ.2505 นวนิยายเรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศระหว่างสยามกับอังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอาศัยความขัดแย้งระหว่างตระกูลขุนนางใหญ่ 2 ตระกูลและมีอังกฤษเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาทางการเมือง

¹ บทความนี้ศึกษาจาก *Fanny and the Regent of Siam* ฉบับที่แปลเป็นภาษาไทย ใช้ชื่อ "ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง" โดย จุมพินท์ เคยตีพิมพ์สองครั้ง ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2526 โดย สำนักพิมพ์เจ้าพระยาครั้งที่สอง พ.ศ.2546 โดย สำนักพิมพ์มติชน

² อาร์.เจ.มินนี่ (R.J.Minney) หรือชื่อเต็มว่า Rubeigh James Minney สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจาก King's College มหาวิทยาลัยลอนดอน เป็นผู้บรรยายในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง มีผลงานเขียนเรื่องทางประวัติศาสตร์หลายเรื่อง เช่น *Gentle Caesar* (พ.ศ.2485) *Hampton Court* (พ.ศ.2515) *Rasputin* (พ.ศ.2515) *Puffin Asquith* (พ.ศ.2516) (สุรพงษ์ พินิจคำ 2544 : 106)

ดังกล่าว นวนิยายเรื่องนี้เป็นที่รู้จักและขายดีในประเทศอังกฤษไม่แพ้ *The English Governess at the Siamese Court* ของ แอนนา เลียวโนเวนส์ (ไกรฤกษ์ นานา 2551: 107) แต่ในประเทศไทยไม่เป็นที่รู้จัก จนกระทั่ง จุมพินันท์ ได้แปลเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ.2526 โดยใช้ชื่อว่า *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง*

อาร์.เจ. มินนี่ ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง* กล่าวว่าได้ใช้เวลาแรมปีเพื่อค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกสารทางราชการ ได้ไปขออนุญาตกระทรวงต่างประเทศของอังกฤษเพื่อค้นคว้าคัดลอกเอกสารต่างๆ ซึ่งได้ถูกส่งไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแล้ว ได้ติดต่อกับบุคคลต่างๆ ในหลายประเทศ รวมทั้งของเมืองไทยด้วย เพื่อขอทราบเรื่องราวจากท่านเหล่านั้นที่ยังพอทราบในฐานะลูกหลานสืบต่อมาของตัวละครในเรื่อง ได้เดินทางไปประเทศแคนาดาและออสเตรเลียเพื่อเพื่อขอลอกบันทึกจากญาติๆ ของแฟนนี่ ซึ่งได้อพยพไปตั้งรกราก ตลอดจนบันทึกของคนเลี้ยงเด็กซึ่งแฟนนี่เคยจ้างให้เลี้ยงลูกๆ ของพระปรีชาภักการ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งต่างๆ เหล่านี้ เมื่อผู้แต่งนำมาผนวกกับจินตนาการของตนเอง และเขียนเป็นนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับสยามเรื่อง *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง* นี้

นวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และในเชิงวรรณกรรม ในเชิงประวัติศาสตร์นั้น มีบทความวิชาการอย่างน้อย 3 เรื่อง³ ที่นำนวนิยายเรื่องนี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อศึกษาความเป็นไปของราชสำนักสมัยรัชกาลที่ 5 กับมหาอำนาจอังกฤษหลังเกิดกรณีพระปรีชาภักการ แต่ในเชิงวรรณกรรมนั้นยังไม่มีผู้ใดกล่าวถึง หากมีการศึกษาอย่างจริงจังจะทำให้เข้าใจความคิดของชาวตะวันตกที่มีต่อสยามในยุคล่าอาณานิคมและยุคต่อมาได้อีกทางหนึ่ง

³ บทความทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ "คดีพระปรีชาภักการ คดีตัวอย่างที่โด่งดังในสมัยรัชกาลที่ 5" ของ สืบแสง พรหมบุญ "คดีพระปรีชาภักการ "พลิก" คำร้องแฟนนี่ น็อกซ์ แพ้ภัยการเมือง เรื่องจริงที่ถูกปิดบัง" และ "พื้นปฐมนิคมประวัติศาสตร์ นางแฟนนี่ น็อกซ์ แก่ต่างความคิดให้พระปรีชาภักการ" ของ ไกรฤกษ์ นานา นอกจากนี้ ได้แก่ บทความแสดงความคิดเห็นเรื่อง "อนุสาวรีย์แฟนนี่ น็อกซ์ "Anna and the King-Part too" The Next Generation" ของ สุรพงษ์ พินิจคำ ซึ่งวิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้ว่า เป็นนวนิยายที่ใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์แบบ "จับแพะชนแกะ" จนกลายเป็นเรื่องตลกและไร้สาระ โปรดดูแหล่งที่มาของบทความทั้ง 3 ในบรรณานุกรมท้ายบทความเรื่องนี้

นวนิยายเรื่องนี้มีทั้งหมด 52 บท แบ่งเป็น 3 ตอน แต่ละตอนมีชื่อกำกับเอาไว้อย่างชัดเจน ได้แก่

ตอนที่ 1 แม่น้ำสำราญ ประกอบด้วย 18 บท

ตอนที่ 2 เรือตากอากาศ ประกอบด้วย 23 บท

ตอนที่ 3 การกลับมา ประกอบด้วย 11 บท

เนื้อหาแต่ละตอนมีจุดขัดแย้งที่นำไปสู่แก่นสำคัญในแต่ละตอนดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

2. แม่น้ำสำราญ: ความขัดแย้งเริ่มปรากฏ

เรื่องจับความตั้งแต่แฟนนี่เดินทางเข้าสู่สยามพร้อมกับบิดาคือมิสเตอร์น็อกซ์ซึ่งเป็นกงสุลอังกฤษประจำสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 มีผู้ขายในวังสังคมชั้นสูงทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศมาหลงรักจำนวนมากมาย ทั้งนี้เพราะแฟนนี่เป็นหญิงสาวลูกครึ่งอังกฤษ-สยามที่สวยงามน่ารักและมีเสน่ห์แบบตะวันตก ชายหนุ่มสองคนในจำนวนหลายคนนั้นคือพระปรีชาภักการแห่งตระกูลมัตยกุล และนายดีแห่งตระกูลขุนาค นายดีเป็นหลานชายคนโปรดของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งดำรงฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินและมีอำนาจอย่างมากมาหลายยุคในยุคนั้น ทั้งนี้ไม่นับชายหนุ่มราชินิกุลที่อยู่นอกสายตาแฟนนี่อันได้แก่ เจ้าชายดำรง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) เจ้าชายนเรศ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากฤษดาภินิหาร กรมพระนเรศวรฤทธิ์) เจ้าชายภาณุรังษี (สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าชายภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) ซึ่งหมายปองแฟนนี่จนถึงกับต้องมาลอบเรือเกี้ยวพาราสีในยามค่ำคืน สร้างความรำคาญให้แก่มิสเตอร์น็อกซ์ผู้เป็นบิดา จนต้องขับไล่ด้วยการใช้น้ำสาดและคิดจะไปซื้อเสียๆ เอาไว้หวิดไล่พวกหนุ่มๆ ราชินิกุลของราชสำนักสยามที่มาลอบเรือเกี้ยวพาราสี บุตรสาวพราวเสน่ห์ของตน

แฟนนี้รู้จักกับพระปรีชาภการซึ่งเป็นคนสนิทของรัชกาลที่ 5 โดยบังเอิญ และเกิดพึงพอใจพระปรีชาภการเมื่อแรกเห็น พระปรีชาภการซึ่งมีภรรยาอยู่แล้วก็สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม แต่เมื่อภรรยาพระปรีชาภการเสียชีวิต ทั้งสองต่างเข้าใจและเห็นใจซึ่งกันและกันจนกลายเป็นความรัก หว่าเรื่องไม่จบลงโดยง่าย เพราะนายดีซึ่งเป็นหลานปู่ของผู้สำเร็จราชการก็หมายปองแฟนนี้ด้วย ถึงกับมาเจรจาซื้อตามธรรมเนียมสยาม แต่ไม่เป็นที่ตกลงเพราะครอบครัวของแฟนนี้ไม่ชอบผู้สำเร็จราชการ เนื่องจากเป็นคนเหี้ยมเกรียมและร้ายลึก ทำทุกอย่างเพื่อครอบครองความเป็นใหญ่ ที่สำคัญแฟนนี้เองก็ไม่ชอบนายดีเป็นอย่างมาก เพราะเขาได้จำลองความชั่วร้ายในฐานะหลานปู่ของผู้สำเร็จราชการเอาไว้อย่างครบถ้วน มารดาของแฟนนี้ซึ่งเป็นชาวสยามพยายามหาทางให้บุตรสาวแต่งงานกับชาวต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นหลุยส์ ซึ่งเป็นลูกชายหม่อมแอนนา เลียวโนวลส์ หรือแลมบ์ตัน ซึ่งเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ แต่ไม่เป็นผลเพราะแฟนนี้และพระปรีชาภการต่างตกหลุมรักกันและกันจนยากที่จะถอนตัว สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สำเร็จราชการและนายดีต้องหาหนทางแต่งงานกับแฟนนี้ให้ได้ก็คือการชิงดีชิงเด่นกันระหว่างตระกูลขุนนางของผู้สำเร็จราชการและนายดีกับตระกูลมายุกุลมาตั้งแต่อดีต เหตุผลประการหลังนี้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้สำเร็จราชการและนายดีต้องการจะเอาชนะพระปรีชาภการให้ได้ เมื่อทำไม่ได้ก็หาทางกลั่นแกล้งต่างๆ นานาเพื่อหาทางให้พระปรีชาภการและแฟนนี้ต้องพراقจากกัน

เรื่องดังกล่าวดำเนินไปในตอนแม่น้ำสำราญ อันเป็นการทำความเข้าใจเหตุผลเหตุของความขัดแย้งทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องและตัวละคร โดยในแง่เนื้อเรื่องผู้แต่งสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่มีความต้องการสิ่งเดียวกัน คือการได้แต่งงานกับหญิงสาวพราวเสน่ห์ อย่างไรก็ตามตัวแปรสำคัญที่ขับเคลื่อนเรื่องให้ทวีความเข้มข้นมากขึ้นก็คือความขัดแย้งระหว่างตระกูลขุนนางใหญ่ 2 ตระกูลที่ดำรงมาตั้งแต่อดีต คือ ตระกูลมายุกุลและตระกูลขุนนาง ในแง่ตัวละคร ผู้แต่งให้ความสำคัญต่อการสร้างตัวละครที่มีบุคลิกขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด ฝ่ายหนึ่งคือพระปรีชาภการ เป็นชายหนุ่มผู้เปรียบพร้อมไปด้วยความรู้ความสามารถ

คุณธรรม และรสนิยมทางศิลปะ มีความจงรักภักดีต่อรัชกาลที่ 5 อย่างสุดชีวิต จึงน่าจะเป็นขุนนางผู้มีอนาคตไกล อีกทั้งยังเป็นสุภาพบุรุษ มีบุคลิกที่อบอุ่นและพึ่งพาได้ ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งคือผู้สำเร็จราชการและนายดีนั้น ถูกสร้างให้เป็นตัวละครประเภทจอมอิทธิพลใช้อำนาจทางการเมืองที่ตนเองมีอยู่ตามอำเภอใจ มีจิตใจชั่วร้าย หยาบกระด้างราวกับเป็นโรคจิต ชอบทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงชอบขบถมานลัทธิอีกด้วย

ตัวละครเด่นอีกตัวหนึ่งในตอนนี้ก็คือแฟนนี่ ตัวละครนี้เผยให้เห็นความมีเสน่ห์ไร้ใจแบบตะวันตกท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบบตะวันออก เมื่อแฟนนี่ไปปรากฏกาย ณ ที่แห่งใด เธอจะเป็นจุดเด่นและเป็นเป้าสายตาของชาวสยามทุกเพศ ทุกวัย และทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย บุคลิกลักษณะ กิริยามารยาท การพูดจาตลอดจนปฏิภาณไหวพริบต่างๆ แม้แต่รัชกาลที่ 5 ก็ทรงยินดีที่จะวิสาสะกับแฟนนี่ราวกับเป็นมิตรสหายที่สนิทสนมกัน

เทคนิคการสร้างเรื่องโดยที่ผู้แต่งเล่าเรื่องจากมุมมองของตัวละครแฟนนี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างไม่สลับซับซ้อน คุณลักษณะของตัวละครที่ผู้แต่งกำหนดไว้อย่างตายตัวจะค่อยๆ เผยโฉมให้เข้าใจเรื่องราวได้ว่าความขัดแย้งต่างๆ กำลังก่อตัวและทวีความเข้มข้นขึ้น โดยมีพระปรีชาภักการ แฟนนี่และบิดามารดาของเธอคือมิสเตอร์และมิสซิสฮ็อกซ์เป็นตัวละครฝ่ายธรรมะ ส่วนผู้สำเร็จราชการและนายดีเป็นตัวละครฝ่ายอธรรม

3.เรื่อตากอากาศ: การเมืองเรื่องรัก

เนื้อหาในตอนนี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงบทบาทของตัวละครต่างๆ ที่กำหนดไว้ในตอนแม่น้ำสำราญ ตลอดจนผลักดันโครงเรื่องที่เริ่มวางปมขัดแย้งให้เพิ่มระดับความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงขีดสุดคือการที่พระปรีชาภักการถูกประหารชีวิต และภรรยาชื่อแฟนนี่เดินทางกลับอังกฤษ

สยามในจินตนาการของฝรั่งผ่าน ตัวจริงตายเพราะได้เมียฝรั่ง ของ อร.เจ.มินนี่

ผู้แต่งพยายามสร้างเรื่องให้ความขัดแย้งขยายวงกว้าง จากความขัดแย้งส่วนตัวไปสู่ประเด็นทางสังคมและก้าวไปไกลจนถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสยามกับมหาอำนาจอังกฤษ เริ่มตั้งแต่ *ระดับของการกลั่นแกล้ง* ได้แก่ การที่ผู้สำเร็จราชการเกลี้ยส่งพระปรีชาภักการไปคุมการทำเหมืองทองที่ปราจีนบุรีและบีบบังคับให้ขุดทองให้ได้มากที่สุด หรือแกล้งกักตัวแพนนี่ให้อยู่แต่ในเมืองหลวงโดยอ้างเรื่องการฝึกซ้อมละคร เพื่อไม่ให้ทั้งสองเดินทางไปมาหาสู่กัน และใน *ระดับการจับผิด* กล่าวคือ กล่าวหาว่าพระปรีชาภักการละเมิดพระราชอำนาจ ด้วยการประพาศผิดธรรมเนียมข้าราชการสำนักในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พักค้างอ้างแรมกับหญิงชาวต่างชาติบนเรือตากอากาศของตนเอง ในคราวงานพระราชพิธีฉลองวัดใหม่ที่บางปะอิน แม้ว่าทั้งสองจะมีได้อยู่ด้วยกันตามลำพังก็ตาม และในระดับร้ายแรงที่สุดก็คือ *การใส่ร้ายป้ายสี* ว่าพระปรีชาภักการจัดการเหมืองทองที่กบินทร์บุรีผิดพลาด และใช้อำนาจหน้าที่กระทำการสังหารชีวิตผู้อื่นอย่างทารุณโหดร้าย จนในที่สุดพระปรีชาภักการก็ถูกคุมขังและถูกโยกย้ายด้วยข้อหาจกการจ 3 เรื่องคือ มีความประพฤติชั่วชาน่าตำหนิต่อบุตรสาวข้าราชการต่างประเทศในเรือตากอากาศ หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และจัดการเหมืองที่กบินทร์บุรีผิดพลาด

การต่อสู้ดิ้นรนของตัวละครที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ ให้ความความขัดแย้งขยายวงกว้างออกไปจนกลายเป็นปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ เพราะมิสเตอร์น็อกซ์บิดาของแพนนี่ซึ่งเป็นกงสุลอังกฤษพยายามช่วยเหลือพระปรีชาภักการ ด้วยการพยายามติดต่อขอเรือบินจากสิงคโปร์มาขู่มงคับให้ปล่อยตัวพระปรีชาภักการ อ้างว่าผู้สำเร็จราชการกำลังแสดงอำนาจบาตรใหญ่เหนือกษัตริย์สยาม อังกฤษจึงจำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือ และพยายามจะเข้าเฝ้าฯ พระองค์ เพื่อขอการสนับสนุน ผู้แต่งแสดงบรรยากาศของสังคมในขณะนั้น ที่มีทั้งการสนับสนุนและคัดค้านการจับกุมพระปรีชาภักการ สยามต้องแก้ไขวิกฤตการณ์ด้วยการส่งทูตไปอังกฤษเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ในขณะที่มิสเตอร์น็อกซ์พยายามปลุกระดมชาวสยามเพื่อโค่นระบอบอำมาตยาธิปไตยของผู้สำเร็จราชการ แต่ในที่สุดถูกเรียกตัวกลับไปอังกฤษและไม่ได้กลับมาอีกเลย

เมื่อการตื่นนอนต่อสู้ของตัวละครที่เป็นฝ่ายถูกกระทำจบลงด้วยความพ่ายแพ้ มีสเตอร์น็อกชัยยุติบทบาท พระปรีชาผลการถูกล้างประหารชีวิต ส่วนแฟนก็ต้องห่มจีวรปลอมตัวเป็นพระหลบหนีการตามล่าและลี้ภัยการเมืองกลับไปอังกฤษ เนื้อเรื่องในตอนเรือตากอากาศจึงจบลงด้วยความสลดหดหู่

กล่าวได้ว่าเนื้อหาหลักในตอนนี้ นำมาจากคติพระปรีชาผลการ ซึ่งเป็นคติประวัติศาสตร์ที่โด่งดังสมัยรัชกาลที่ 5 และผู้แต่งนำมาเล่าใหม่ด้วยมุมมองของผู้แพ้ ให้พระปรีชาผลการเป็นฝ่ายที่น่าเห็นอกเห็นใจ เพราะถูกกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรม เนื่องจากบังอาจท้าทายอำนาจผู้สำเร็จราชการผู้ซึ่งมีอำนาจทางการเมืองสูงสุดในขณะนั้น แม้แต่รัชกาลที่ 5 เองก็ต้องถูกบีบบังคับให้ลงพระปรมาภิไธยสั่งประหารพระปรีชาผลการด้วยน้ำพระเนตรนองหน้า ในทางประวัติศาสตร์คติพระปรีชาผลการเป็นคติที่ซับซ้อนทั้งในด้านข้อกล่าวหา การพิจารณาตัดสินและพิพากษาคดี ตลอดจนการที่บุคคลสำคัญและรัฐบาลต่างประเทศเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (สืบแสง พรหมบุญ 2544: (80)) ข้อสรุปต่างๆ ยังคงคลุมเครือไม่กระจ่างชัด แต่ผู้แต่งใช้วิธีการทางวรรณกรรม กล่าวคือสร้างตัวละครและเหตุการณ์แวดล้อมต่างๆ ตามท้องเรื่อง โน้มน้าวใจให้เชื่อว่าปัญหาทั้งหมดเกิดจากความชั่วร้ายของบุคคลเพียงคนเดียว นับเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้แพ้ด้วยวิธีการทางวรรณศิลป์ ซึ่งอาจมีผลต่อการสร้างความเข้าใจคติพระปรีชาผลการและประวัติศาสตร์ไทยในยุคนี้ที่โน้มน้าวใจไปทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะในหมู่ของชาวต่างประเทศที่มีได้รับรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวจากหลักฐานแหล่งอื่นๆ

4. การกลับมา: วีรสตรีประชาธิปไตย

เนื้อเรื่องในตอนนี้นับเป็นจินตนาการของผู้แต่งโดยแท้ เพราะตามข้อเท็จจริงนั้นแฟนมีได้เดินทางกลับมาสยามอีกเลย สิ่งที่ทำหลังจากลี้ภัยไปอังกฤษก็คือการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่พระปรีชาผลการกรณีเงินทุจริตที่

สยามในจินตนาการของฝรั่งมองผ่าน ตัวจริงตายเพราะได้เมียฝรั่ง ของ อาร์.เจ.มินนี่

หุ้นส่วนของพระปรีชาชลการยกยอกไป และขอทรัพย์สินส่วนตัวที่ถูกยึดไป เพื่อจะนำเงินนั้นมาเป็นทุนการศึกษาของลูกๆ ในอุปการะของเธอซึ่งถือสัญชาติไทย โดยกำเนิด (ไกรฤกษ์ นานา 2551: 117 ข) แต่เนื้อเรื่องในนวนิยายตอนนี้ กลับกล่าวถึงการดิ้นรนของแฟนนี่ที่จะกลับสู่สยามอีกครั้ง เพื่อมาวาดล้างต้นตอที่ทำให้พระปรีชาชลการต้องโทษประหารอย่างไม่เป็นธรรม นั่นคือต้องการเข้ามาล้มล้างระบอบการปกครองอันล้าหลังของสยาม คือ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในเงื้อมมือของอมาตยาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ขุนนางชั่วคือผู้สำเร็จราชการรวบอำนาจไว้และใช้อำนาจอย่างไร้ความชอบธรรม ดังเช่นที่พระปรีชาชลการต้องตกเป็นเหยื่อมาแล้ว ความพยายามของแฟนนี่เข้าช่วยการชักศึกเข้าสยาม อันได้แก่การขอให้อังกฤษเข้ายึดสยาม โดยอ้างเหตุว่าถ้าไม่ทำฝรั่งเศสก็จะชิงทำก่อน เพราะสยามก็เป็นดินแดนที่ฝรั่งเศสต้องการเช่นเดียวกัน ทว่าความพยายามของแฟนนี่ไม่เป็นผล จึงตัดสินใจเดินทางไปปารีสเพื่อเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศสให้ทำหน้าที่ทางอารยธรรมของมหาอำนาจตะวันตกต่อชาติที่ยังล้าหลัง นั่นก็คือการทำสงครามกับสยามต่อไป

จากนั้นเนื้อเรื่องเริ่มแตกกระจายกลายเป็นเรื่องการผจญภัยของแฟนนี่และผองเพื่อนชาวฝรั่งเศส มีทั้งนางแบบและจิตรกร ซึ่งเดินทางเข้าสู่สยามด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน คนกลุ่มนี้เดินทางเข้ามาทางเวียดนามผ่านเขมรเข้าสู่สยาม และได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าเขมรและชาวบ้านที่ยังภักดีต่อพระปรีชาชลการให้เดินทางเข้ามาหลบซ่อนในบางกอก โดยแฟนนี่อำพรางตัวเองเป็นพระเข้ามาหลบอยู่ที่สถานกงสุลอังกฤษ ในวันเดียวกันนั้นผู้สำเร็จราชการก็ถึงแก่อสัญกรรม โดยที่แฟนนี่ยังไม่ทันได้ชำระความแค้นแต่ประการใด

เรื่องเล่าในตอนนี้เป็นไปอย่างหลวมๆ ผ่านมุมมองของแฟนนี่ คล้ายกับการเขียนประวัติศาสตร์การเมืองสยามยุคใหม่อีกชุดหนึ่ง อาศัยเหตุการณ์หลายเหตุการณ์มาปะติดปะต่อเกี่ยวโยงกันไป ไม่มีความขัดแย้งอะไรเป็นต้นเป็นอัน นอกจากการกล่าวถึงผลงานของแฟนนี่ด้านการเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา และกระบวนการศาล เธอมีส่วนสำคัญในการริเริ่มให้มีการก่อตั้งสหภาพแรงงาน ตลอดจนเรียกร้องให้สังคมหันมามองปัญหาโสเภณีและความ

ยากจน ที่สำคัญก็คือแฟนี่มีส่วนสำคัญในการก่อตั้งพรรคคณะราษฎร โดยส่ง โปริสท (แปลก?) ผู้ก่อการคนหนึ่งไปเรียนในยุโรป อีก 7 ปีต่อมา เดือนมิถุนายน 2475 เมื่อโปริสทกลับจากปารีส ได้ช่วยให้การปฏิวัติบรรลุผลโดยไม่เสียเลือดเนื้อ บทบาทกษัตริย์มีมากเท่ากษัตริย์ของอังกฤษเท่านั้น ประชาชนสยามต่างมีสิทธิเท่าเทียมกัน สภามন্ত্রীแห่งรัฐ และสภาองคมนตรีถูกยุบเลิกไป อำนาจอธิปไตย และอำนาจบริหาร ได้มาด้วยการประชุมสภาที่มีการเลือกตั้งเข้ามา จบลงด้วยการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญที่ถนนราชดำเนิน และแฟนี่คือวีรสตรีประชาธิปไตยที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสยามครั้งนั้น

ในทางวรรณกรรม เทคนิคการนำเสนอเรื่องราวการกลับสู่สยามของ แฟนี่ในตอนนี้อ่อนมากในเชิงองค์ประกอบทางวรรณกรรม ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร จากและบรรยากาศ มีลักษณะเป็นการบรรยายสรุปรวบรัดภารกิจ การสร้างประวัติศาสตร์การเมืองที่เป็นประชาธิปไตยของสังคมสยาม โดยมีผู้หญิงชาวตะวันตกคนหนึ่งอุทิศชีวิตที่เหลือทั้งชีวิตผลักดันให้สยามก้าวไปสู่การเป็นสังคมอารยะเพียงลำพัง สำหรับผู้อ่านชาวตะวันตกที่มีได้รู้จักสังคมไทยก็คงจะทึ่งในความเสียสละกล้าหาญของผู้หญิงคนนี้ ที่มีต่อประเทศเล็กๆ ที่แทบจะไม่ใช่ที่รู้จักในโลก แต่ผู้ที่มีความรู้ประวัติศาสตร์ไทยอยู่บ้าง คงรู้สึกราวกับว่าตัวละครตัวนี้กำลัง 'โจรกรรม' บทบาทของนักเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองของไทยนับตั้งแต่ยุคสยามใหม่ถึงการปฏิวัติ พ.ศ.2475 ไม่ว่าจะเป็น เทียนวรรณ ถวัติ ฤทธิเดช ปรีดี พนมยงค์ พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น รวมไปถึงประชาชนชาวสยามที่เป็นกำลังสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แม้ว่าผู้เขียนจะกล่าวว่าได้เดินทางไปค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาเป็นอย่างดีก่อนที่จะเขียนนวนิยายเรื่องนี้ แต่เรื่องราวในตอนแฟนี่กลับสู่สยามนี้เป็นบทพิสูจน์ที่เกือบจะบอกได้ว่า อาร์.เจ.มินนี่รู้จักสังคมไทยและประวัติศาสตร์ไทยในระดับที่ผิวเผินมาก

5. จากจิตวิญญาณของนักล่า

รูเบิร์ต อีเมอร์สัน (Rupert Emerson) ได้กล่าวถึงลัทธิอาณานิคมว่า เป็นการแผ่ขยายอำนาจจากเจ้าอาณานิคมซึ่งเป็นชาติตะวันตกเข้าครอบครองดินแดนของคนอีกเชื้อชาติหนึ่งที่อยู่ห่างไกลออกไป ลัทธิอาณานิคมเป็นการปกครองโดยคนกลุ่มน้อยที่แปลกแยก อาศัยคนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่ยอมเข้ามาเป็นผู้รับใช้อำนาจเผด็จการนั้น แล้วปกครองคนส่วนใหญ่เพื่อให้คนเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพยอมจำนน แต่กระนั้น ลัทธิอาณานิคมก็นับเป็นช่องทางแรกๆ ที่ทำให้เจ้าอาณานิคมตะวันตกสามารถล่าเลี้ยงความรู้ ความคิด จิตวิญญาณและเทคโนโลยีต่างๆ จากดินแดนตะวันตกไปสู่ดินแดนส่วนอื่นของโลก ความคิดชาตินิยมนับเป็นผลจากอิทธิพลดังกล่าว และเริ่มก่อตัวขึ้นในหมู่ชนพื้นเมืองที่คุ้นเคยกับตะวันตก (Rupert Emerson 1968: 5) ซึ่งส่งผลให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านการครอบงำของเจ้าอาณานิคม เพื่อนำชาติไปสู่เอกราชในเวลาต่อมา เช่น บริติชอินเดียน บริติชมลายา อินโดจีนฝรั่งเศส และดินแดนต่างๆ ในทวีปแอฟริกา เป็นต้น

หากนำกรอบดังกล่าวมาพิจารณานวนิยายเรื่อง *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง* ของ อาร์. เจ. มินนี่ จะเห็นว่านวนิยายเรื่องนี้ช่วยขยายความเข้าใจความคิดแบบเจ้าอาณานิคมได้เด่นชัดขึ้น โดยผ่านองค์ประกอบต่างๆ ทั้งในด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร และการนำเสนอเรื่อง ดังจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

ก. *ด้านเนื้อเรื่อง* เนื้อเรื่องมุ่งนำเสนอโครงเรื่อง ๒ ลักษณะ ได้แก่ โครงเรื่องหลัก ซึ่งเป็นเรื่องการผจญภัยของหญิงสาวลูกครึ่งอังกฤษสยาม ที่ต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมไทย และด้วยอุดมการณ์ที่ก้าวหน้าซึ่งได้รับการปลูกฝังจากตะวันตก ผนวกกับความตั้งใจมั่น ทำให้เธอสามารถสร้างสังคมสยามให้เป็นประชาธิปไตยในที่สุด โครงเรื่องเช่นนี้เข้าลักษณะของเรื่องโรมานซ์ ซึ่งเป็นเรื่องการผจญภัยของตัวเอกในดินแดนที่ต่างแดนและห่างไกล

โครงเรื่องรอง เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล ส่งผลให้ฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าใช้อิทธิพลเข้ากำจัดอีกฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่า โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล

และความเป็นธรรมใดๆ เป็นเหตุให้ผู้บริสุทธิ์และมีคุณค่าต่อสังคมคนหนึ่ง ต้องตกเป็นจำเลยของสังคมทั้งในแง่คำกล่าวหาโดยปราศจากมูลความจริง และในที่สุดก็ต้องถูกประหารชีวิตเพราะความผิดที่ถูกกล่าวหา นั่น โครงเรื่องรอนนี่เองคือกรณีคดีพระปรีชาภักการ ซึ่งเป็นประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ยังไม่มีข้อยุติว่าใครผิดใครถูก แต่ในทางวรรณกรรม ผู้แต่งได้วินิจฉัยเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ว่า พระปรีชาภักการถูกตัดสินประหารชีวิตอย่างไม่ชอบธรรมเพราะถูกผู้สำเร็จราชการกลั่นแกล้ง

นอกจากนั้นเนื้อหาของนวนิยายยังสะท้อนถึงเจตนาของผู้แต่ง ที่ต้องการจะชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมล้มเหลวของการเมืองสยามแบบเก่าที่ส่งผลกระทบถึงชีวิตของชาวสยามโดยทั่วหน้า และจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงการเมืองทั้งระบบ เจตนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นทั้งส่วนที่เป็นแนวคิดหลักและแนวคิดรอง ดังนี้

แนวคิดหลักก็คือ การชี้ให้เห็นการเมืองการปกครองของสยามที่ตกอยู่ในมือของผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของขุนนางตระกูลหนึ่ง เมื่อมีผู้ใดกระทำการที่ขัดความต้องการของตนเองก็ใช้อำนาจทางการเมืองที่ตนเองมีอยู่เข้าจัดการตามอำเภอใจ ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่อของความป่าเถื่อนไร้อารยธรรมดังกล่าว ความล้มเหลวด้อยพัฒนาดังกล่าวทำให้ชาวสยามต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานและไม่อาจหาหนทางที่จะทำให้สังคมดีขึ้นได้ จึงนับเป็นหน้าที่ทางอารยธรรมของเจ้าอาณานิคมตะวันตกที่จะต้องเข้าไปจัดการล้มล้างอำนาจอันไม่เป็นธรรมดังกล่าว โดยจัดการกับรูปแบบการเมืองและสังคมของประเทศด้อยพัฒนาตลอดจนสถาปนาการเมืองการปกครองแบบใหม่คือการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อให้ชาวสยามทั้งมวลพ้นจากความทุกข์ทรมาน มีชีวิตที่สงบสุข เสมอภาคและมีเสรีภาพโดยทั่วหน้า

แนวคิดรองก็คือต้องการสะท้อนให้เห็นการเมืองสยามในช่วงที่ผู้สำเร็จราชการเรื่องอำนาจกระทำการทุกอย่างตามอำเภอใจ แม้แต่เรื่องความรักซึ่งเป็นความรู้สึกระหว่างคนสองคน โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความถูกต้องใดๆ อำนาจที่มากมายดังกล่าวไม่มีผู้ใดคัดค้านหรือทัดทานได้แม้แต่พระมหากษัตริย์

สยามในจินตนาการของฝรั่งมองผ่าน ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง ของ อาร์.เจ.มินนี่

ข. ด้านตัวละคร จะเห็นว่าผู้แต่งสร้างตัวละครขึ้นมา 3 ฝ่าย ฝ่ายแรก ได้แก่ เจ้าอาณานิคม ฝ่ายที่สอง ได้แก่ คนพื้นเมืองที่ขัดแย้งกับเจ้าอาณานิคม ฝ่ายที่สาม ได้แก่ คนพื้นเมืองที่ประนีประนอมกับเจ้าอาณานิคม ตัวละครแต่ละฝ่ายมีบทบาทดังนี้

ฝ่ายเจ้าอาณานิคม ได้แก่ แพนนี่และบิดาคือกงสุลน็อกซ์ ตัวละครกลุ่มนี้ถูกสร้างให้เป็นผู้ที่มีความคิดอ่านทันสมัย อันได้แก่ มีเหตุผล มีจิตใจเสรีนิยม มีมารยาทและรสนิยมดี โดยเฉพาะแพนนี่นอกจากรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม ผิวขาว ดวงตาเป็นประกาย และนิสัยร่าเริงแล้ว เธอยังได้รับการศึกษาอย่างดีจากลอนดอน บริสเซลล์ ปารีส ความงดงามน่ารักทั้งในด้านรูปร่างหน้าตาและอุปนิสัย ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้อดที่จะนิยมชมชื่นไม่ได้ คุณสมบัติทั้งหมดไม่ใช่เพราะเธอมีเชื้อสายเจ้าอาณานิคมโดยกำเนิด แต่เป็นเพราะได้ไปใช้ชีวิตอยู่อังกฤษตั้งแต่ 10 ขวบ สังคมที่นั่นได้หล่อหลอม เสน่ห์อย่างประหลาดเช่นนี้ให้แก่เธอ เมื่อแพนนี่ปรากฏตัวในเรื่องนับตั้งแต่ฉากแรก เธอจะเป็นศูนย์รวมความสนใจของตัวละครชายในเรื่องโดยไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ และฐานะทางสังคม ความน่าสนใจของแพนนี่ทำให้ตัวละครหญิงอื่นๆ ที่อยู่หน่วยเดียวกันในเรื่องจะดูด้อยค่าไปในทันที

ตัวละครฝ่ายเจ้าอาณานิคมที่สำคัญอีกตัวหนึ่งก็คือ มิสเตอร์น็อกซ์ ซึ่งเป็นบิดาของแพนนี่ เป็นพ่อที่รักและให้อิสระเสรีภาพแก่ลูกทั้งในด้านความคิดและการกระทำ มีความคิดรอบคอบก่อนตัดสินใจดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นสามีที่ดีให้เกียรติภรรยาแม้ว่าภรรยาเป็นชาวพื้นเมืองแต่ก็ให้ความสำคัญ เป็นคนที่รักความเป็นธรรมชาติที่สุด กล่าวคือเมื่อเห็นบุตรเขยของตนถูกตัดสินคดีความอย่างไม่เป็นธรรมก็หาทางช่วยเหลือจนสุดความสามารถจนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสยามและอังกฤษ

ฝ่ายคนพื้นเมืองที่ขัดแย้งกับเจ้าอาณานิคม ได้แก่ ผู้สำเร็จราชการและนายตี ผู้แต่งสร้างให้เป็นจอมอิทธิพลผู้นำชัง ผู้สำเร็จราชการนั้นเป็นขุนนางเฒ่าอายุใกล้ 70 ปี มีอำนาจทางการเมืองสูงกว่าพระมหากษัตริย์ เป็นคนเจ้าเล่ห์ เบี่ยงหลอกรอยยิ้มมักมีอะไรแอบแฝงอยู่เสมอ ใช้อำนาจและอิทธิพลให้คนใกล้ชิดและญาติพี่น้องให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ เป็นคนไม่มีเหตุผล ไม่ยอมรับความเห็น

ของผู้อื่น ไม่เคารพในสิทธิส่วนตัวของผู้อื่น อารมณ์รุนแรง นิยมวัตถุ ชอบความโอ้อ่างูมิฐาน แต่งกายไร้รสนิยม เน้นความฉูดฉาดและตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับมีค่า ส่วนนายดีก็ถอดแบบนิสัยของผู้สำเร็จราชการ เพียงแต่ช่วงท้ายลำบากตัวได้ แต่ก็ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ทั้งหลายดีขึ้น

ฝ่ายคนพื้นเมืองที่ประนีประนอมกับเจ้าอาณานิคม คนกลุ่มนี้เป็นข้าวนาอีกหัวหนึ่งซึ่งขัดแย้งกับกลุ่มอำนาจของผู้สำเร็จราชการ มีทั้งตัวละครที่มีความสัมพันธ์ระดับใกล้ชิดกับเจ้าอาณานิคมและตัวละครที่มีความสัมพันธ์ในระดับฝักใฝ่กับเจ้าอาณานิคม

ตัวละครที่เป็นมีความสัมพันธ์ระดับใกล้ชิดกับเจ้าอาณานิคม ได้แก่ พระปรีชาภักการซึ่งเป็นสามีของแฟนนี่และเป็นบุตรเขยของมิสเตอร์น็อกซ์ ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครตัวนี้เป็นคนดีจนเกือบจะเป็นนักบุญ เฉลียวฉลาด มีมารยาทและรสนิยมดี มีความรู้ความสามารถทางช่าง เป็นที่ขอบพอของมิสเตอร์น็อกซ์ เมื่อไปเป็นเจ้าเมืองปราจีนบุรีก็เป็นที่รักของชาวบ้านเพราะทำงานอย่างขยันขันแข็งและใกล้ชิดกับชาวบ้าน อีกทั้งยังเป็นผู้ดูแลกิจการเหมืองทองหายได้เข้าแผ่นดินจำนวนมาก นอกจากนั้นก็คือมิสซิสน็อกซ์หรือปรางสตรีชาวสยามภรรยาของมิสเตอร์น็อกซ์ และเป็นมารดาของแฟนนี่ ผู้หญิงคนนี้ได้รับอิทธิพลตะวันตกจากมิสเตอร์น็อกซ์อย่างมากทั้งวิถีคิดและการวางตัว เป็นผู้ที่มิสเตอร์น็อกซ์วางใจปรึกษาหารือด้วยยามมีปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวสยาม

ส่วนตัวละครที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าอาณานิคมในระดับฝักใฝ่ ได้แก่ ตัวละครที่ให้ความเป็นมิตรแต่ก็มีได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าอาณานิคมอย่างโจ่งแจ้งชัดเจน ได้แก่ตัวละครกลุ่มราชสำนักสยามที่สำคัญได้แก่ รัชกาลที่ 5 ตัวละครนี้ดำรงฐานะกษัตริย์สยามที่ได้มีอำนาจอย่างแท้จริง และได้รับความกดดันจากฝ่ายผู้สำเร็จราชการในการบริหารบ้านเมืองโดยตลอด แต่เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความคิดทันสมัย จึงเข้ากันได้และเป็นที่ยอมรับจากฝ่ายเจ้าอาณานิคม เมื่อต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้งกับผู้สำเร็จราชการกรณีคดีพระปรีชาภักการ ตัวละครนี้ถูกบีบให้ลงพระปรมาภิไธยสั่งประหารพระปรีชาภักการ รัชกาลที่ 5 เป็นหนึ่งในตัวละครชายที่ชื่นชมความงาม ความเฉลียวฉลาดและความมีเสน่ห์ของแฟนนี่ อีกทั้ง

ให้ความเป็นกันเองกับแฟนอย่างมาก แต่ก็ขัดแย้งกับเจ้าอาณานิคมในตอนท้าย โดยมีแฟนนี้เป็นตัวแทนเพราะไม่เห็นด้วยที่จะเปลี่ยนแปลงสยามไปสู่แนวทางประชาธิปไตยตามที่แฟนแนะนำ จนกระทั่งแฟนนี้ต้องดำเนินการเองตามลำพัง

ค. ด้านการนำเสนอเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของเจ้าอาณานิคม ได้แก่ แฟนนี่และมิสเตอร์น็อกซ์ การกระทำความรู้สึกลึกซึ้งทุกอย่างของเจ้าอาณานิคมจะได้รับการอธิบายทั้งในเชิงรายละเอียดและความถูกต้องชอบธรรม และใช้มุมมองเดียวกันนี้เพื่อจะอธิบายความไม่ถูกต้องชอบธรรมให้แก่ตัวละครพื้นเมืองที่เป็นศัตรูของเจ้าอาณานิคม แต่หากเป็นตัวละครพื้นเมืองที่ใกล้ชิดกับเจ้าอาณานิคม เช่น พระปรีชาภักดิ์ หรือตัวละครที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าอาณานิคมระดับลึกใฝ่ เช่น รัชกาลที่ 5 จะได้รับการบรรยายหรืออธิบายในเชิงเข้าใจและเห็นใจ

ด้วยกลวิธีทางวรรณกรรมอันได้แก่ การสร้างเนื้อเรื่อง ตัวละคร และการนำเสนอเรื่องตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้มองเห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจถึง 3 ระดับในนวนิยายเรื่องนี้ ได้แก่ ระดับคนกับคน ระดับคนกับรัฐ และระดับรัฐกับรัฐ โดยความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหว่างคนกับคนนั้นเป็นการประลองกำลังกันระหว่างกลุ่มอำนาจ 2 กลุ่ม คือกลุ่มพระปรีชาภักดิ์ และกลุ่มของผู้สำเร็จราชการ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหว่างคนกับคนถูกขยายปริมณฑลไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนกับรัฐ นั่นก็คือการที่ฝ่ายผู้สำเร็จราชการใช้รัฐซึ่งมีราชสำนักเป็นตัวแทนเข้ามาจัดการอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เนื่องจากมีตัวแปรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมคือการเป็นเจ้าอาณานิคม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหว่างคนกับรัฐจึงยกระดับไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับรัฐ นั่นก็คือความขัดแย้งระหว่างสยามและอังกฤษ โดยมีราชสำนักเป็นตัวแทนของฝ่ายสยามและมิสเตอร์น็อกซ์เป็นตัวแทนของฝ่ายอังกฤษ

ในระหว่างที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้ง 3 ระดับดำเนินไป ได้ทิ้งร่องรอยแห่งอคติของผู้แต่งต่อสยามไว้อย่างน้อย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์

ด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ผู้แต่งมองคนพื้นเมืองสยามอย่างดูแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพื้นเมืองที่ขัดแย้งกับเจ้าอาณานิคม ผู้แต่งจะแถมสืสันให้ เป็นคนที่น่ารังเกียจและน่าชิงชัง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะภายนอก รสนิยมการแต่งกายและการใช้ชีวิต รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอ ทว่าคนพื้นเมืองสยามจะได้รับการยอมรับก็ต่อเมื่อมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะสามีหรือภรรยาของตัวละครเจ้าอาณานิคม หรืออีกนัยหนึ่งความเป็นเจ้าอาณานิคมช่วยยกระดับชาวพื้นเมืองสู่ความเป็นอารยะ ตัวละครฝ่ายนี้หมายรวมถึงคนพื้นเมืองสยามที่ประนีประนอมกับเจ้าอาณานิคมก็จะได้รับการกำหนดบุคลิกภายนอกและลักษณะนิสัยที่น่าพึงประสงค์ไว้เช่นเดียวกัน ส่วนตัวละครที่เป็นฝ่ายเจ้าอาณานิคมนั้นจะเป็นคนดี สมบูรณ์แบบทั้งทางด้านบุคลิกภายนอก นิสัยใจคอ และรสนิยม ความแตกต่างในการสร้างตัวละครดังกล่าวบ่งบอกความจงใจของผู้เขียนว่าตะวันตกนั้นดีกว่าเหนือกว่าชนพื้นเมืองทุกด้าน

ด้านประวัติศาสตร์ ผู้แต่งมิได้ให้ความเคารพต่อการสร้างประวัติศาสตร์ของชาวสยาม โดยมองว่าชาวพื้นเมืองสยามเฉื่อยชา อ่อนแอ และขาดกวีตักเตือนไปจนไม่อาจสร้างการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยได้ แม้แต่วีรบุรุษ วีรสตรีก็ต้อง “นำเข้า” จากเจ้าอาณานิคม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำชาวสยามไปสู่การเมืองการปกครองในระบอบใหม่

อคติทั้ง 2 ประการนี้ ทำให้เห็นว่านวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนความคิดแบบลัทธิอาณานิคมไว้อย่างชัดเจน แม้ว่าจะเขียนขึ้นในยุคที่ลัทธิอาณานิคมกลายเป็นประวัติศาสตร์ไปแล้ว (พ.ศ.2505) แต่จิตใจของผู้แต่งก็ยังประหวัดถึงคตินวันอันยิ่งใหญ่ของตนเอง โดยใช้ความรู้ประวัติศาสตร์สยามที่มีอยู่กระพรวองกระพรั่งแล้วเติมต่อด้วยจินตนาการที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งอคติ ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง มีฐานะทางวรรณกรรมเป็นนวนิยายโรมานซ์ที่ใช้เหตุการณ์ในอดีตของสยามเป็นพื้นหลัง แม้ว่าสาระของเรื่องมีข้อชวนให้สงสัยมากมายแต่ในท่ามกลางข้อกังขาเหล่านั้นอาจทำให้เรามองเห็นความจริงเชิงประจักษ์ว่าในสายตาของชาวตะวันตกแล้ว สยามมิได้แตกต่างไปจากชาติอาณานิคมทั้งหลายเลย

สยามในจินตนาการของฝรั่งมองผ่าน ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง ของ อาร์.เจ.มินนี่

6. บทสรุป

นวนิยายเรื่อง *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง* ของ อาร์.เจ. มินนี่ นับเป็นนวนิยายที่สะท้อนความคิดแบบลัทธิอาณานิคมโดยใช้บริบทสังคมสยามได้อย่างชัดเจนเรื่องหนึ่ง คุณค่าของนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้อยู่ที่การสะท้อนข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด แต่อยู่ที่การเปิดเผยวิถีคิดแบบเจ้าอาณานิคมต่อดินแดนอื่นที่เจ้าอาณานิคมล่องล่ำเข้าไปปะทะสังสรรค์ เป็นเรื่องยากที่ผู้อ่านชาวไทยจะยอมรับทฤษฎีของผู้แต่งโดยไม่มีปฏิกิริยาใดๆ โดยเฉพาะผู้ที่มีความคิดแบบชาตินิยมและเชื่อในประวัติศาสตร์กระแสหลัก แต่หากมองในมุมกลับ นวนิยายเรื่องนี้อาจทำให้เราลดระดับความภูมิใจที่ถูกอ้างมายาวนานที่ว่า “สยามไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติใด” เพราะในสายตาของชาวตะวันตกแล้วสยามไม่มีความแตกต่างจากดินแดนอาณานิคมอื่นใด แม้แต่รัชกาลที่ 5 หรือผู้ก่อการ 2475 ก็มิได้มีความสลักสำคัญอะไร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงต้องมาจากชาวฝรั่งเศสผิวขาวที่ฉลาดรอบรู้และมีอารยธรรมเหนือกว่าเท่านั้น

บรรณานุกรม

- ไกรฤกษ์ นานา. “คดีพระปริชาลการ “พลิก” คำร้องแฟนนี้ น็อกซ์ แพ้ภัยการเมือง เรื่องจริงที่ถูกปิดบัง”. ใน *ศิลปวัฒนธรรม* 29 , 8 (มิถุนายน 2551) 89-101.
- , “พื้นปฐมนาคดีประวัติศาสตร์ นางแฟนนี้ น็อกซ์ แก่ต่างความผิดให้พระปริชาลการ. ใน *ศิลปวัฒนธรรม* .29, 7 (พฤษภาคม 2551) 107-121.
- ณัฐวุฒิ สุธิดสงคราม. *สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2516.
- สุรพงษ์ พินิจคำ. “อนุสาวรีย์แฟนนี้ น็อกซ์ “ Anna and the King-Part too” The Next Generation” ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. 23, 2 (ธันวาคม 2544) 103-107.
- สืบแสง พรหมบุญ. “คดีพระปริชาลการ คดีตัวอย่างที่โด่งดังในสมัยรัชการที่ 5” ใน *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง*. จุมพั่นท์ แพลต, 35 – 86. กรุงเทพฯ: มติชน, 2544.
- อ.สินทวงศ์. *แอนนา กับพระเจ้ากรุงสยาม*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2517.
- อาร์.เจ.มินนี่. *ตัวจึงตายเพราะได้เมียฝรั่ง*. แปลโดย จุมพั่นท์. กรุงเทพฯ: มติชน, 2544.
- Rupert Emerson. “Colonialism”. *International Encyclopedia of the Social Sciences* Volume 3 Edited by David L. Sills (1968) 3-5.